קיז: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. לכך קבעו זכר ליציאת מצרים ומעמתי מהר"מ שיש במדרש לפי שנמצרים עבדו בהם כישראל בפרך ופר"ך בת"ת כ"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאות' ל"ט מלאכות: **רביעי** אומר עליו הלל הגדול. רביעי גרסי' ולא גרסינן ממיסי ולה"ר יוסף טוב עלם שכתב בסדרו[ב] קימעא לשמות מיס יכנס אם מולה הוא או איסטנים ואי בעי משמיע חמרא משום אונס לומר ממיסי הלל הגדול ישתנם תימה היין שאוסר לשמות איך תיקנו כוס ממיסי הא מרבע כוסות תיקנו ולא ממיסי וכן מה שאוסר לשמות אפי' מים הא לא מבטלי טעם מצה דאפילו אחר הפסח לא אסר לקמן רק מיני מיכלא אבל מיני משמיע אפילו יין לא מצינו לאסור והא דאמר בין שלישי לרביעי לא ישתה מפרש בירושלמי שלא ישתכר ושלא יוכל לומר הלל וכן פסק רבי' שמואל לקמן[ב] דכל שתיה מומרת ואפי' לפי המפרשים בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא יבטל טעם מצה מ"מ במיס לא מיירי אלא בין דומיא בין לאשון לשני ישתה דמיירי בין כי היכי דמיגרריה לגיביה כדאמרי' לעיל [דף קמ.] ומיהו רוב עמא דבר לשמות וגם רב אלפס התיר מיס ולא אסר רק יין: מאי

מאי לאו בהא קמיפלגי למ"ד עד אם הבנים שמחה סבר הללויה ריש פירקא ומאן דאמר עד בצאת ישראל סבר הללויה סוף פירקא רב חסדא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא סברי הללויה סוף פירקא מ"ד עד בצאת ישראל שפיר ומאן דאמר עד אם הבנים שמחה[ג] עד ועד בכלל ונימא עד הללויה וכי תימא דלא ידעינן הי הללויה ונימא הללויה של אם הבנים שמחה קשיא רבה בר רב הונא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא הללויה ריש פירקא מאן דאמר עד אם הבנים שמחה שפיר ומאן דאמר עד בצאת ישראל סבר עד ולא עד בכלל ונימא עד הללויה וכי תימא דלא ידעינן הי הללויה ונימא עד הללויה שבצאת ישראל קשיא: וחותם בגאולה: אמר רבא ק"ש והלל גאל ישראל דצלותא גואל ישראל מ"ט דרחמי נינהו אמר רבי זירא דקידושא אשר קדשנו במצותיו [א] וצונו דצלותא קדשנו במצותיך מ"ט דרחמי נינהו אמר רב אחא בר יעקב [א]וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא [ו]למען תזכור את יום וכתיב התם [ז]זכור את יום השבת לקדשו אמר רבה בר שילא מצמיח קרן ישועה דאפטרתא מגן דוד [ח]ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים תני רב יוסף זהו שאומרים מגן דוד א"ר שמעון בן לקיש [ט]ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרים אלהי צחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן אמר רבא אשכחתינא לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי [ב]בשבתא בין בצלותא בין בקידושא מקדש השבת ביומא טבא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש ישראל והזמנים ואמינא להו אנא אדרבה דצלותא בין בשבתא בין ביומא טבא מקדש ישראל בקידושא דשבתא מקדש השבת ביומא טבא מקדש ישראל והזמנים ואנא אמינא טעמא דידי וטעמא דידכו שבת דקביעא וקיימא בין בצלותא ובין בקידושא מקדש השבת יומא טבא דישראל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני מקדש ישראל והזמנים טעמא דידי צלותא דברבים איתא מקדש ישראל קידוש דביחיד איתא בשבת מקדש השבת ביום טוב מקדש ישראל והזמנים ולא היא צלותא ביחיד מי ליתיה וקידושא ברבים מי ליתיה ורבא סבר זיל בתר עיקר עולא בר רב נחית קמיה דרבא אמר כסבי דפומבדיתא ולא א"ל ולא מידי אלמא הדר ביה רבא רב נתן אבוה דרב הונא [ג]בריה דרב נתן נחית קמיה דרב פפא אמר כסבי דפומבדיתא ושבחיה רב פפא אמר רבינא אנא איקלע לסורא קמיה דמרימר ונחית קמיה שלוחא דציבורא ואמר כסבי דפומבדיתא והוו משתקי ליה כולי עלמא אמר להו שבקוהו הילכתא כסבי דפומבדיתא ולא הוו משתקו ליה[ג]: **מתני'** [ד]מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו ורביעי גומר עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר [ה]בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה [ו]בין שלישי לרביעי לא ישתה: **גמ'** א"ל רב חנן לרבא ש"מ [ז]ברכת המזון טעונה כוס א"ל ארבע כסי תיקנו רבנן דרך חירות כל חד וחד נעביד ביה מצוה: רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר:

מאי

קסבר עד ועד בכלל. ומאי אמינא עד בצאת סברי עלמא דאף בצאת בכלל משום הכי אמר עד אם הבנים שמחה ותו לא: [**עד ולא עד בכלל**]. ומאי הוה אמינא עד אם הבנים הוה משמע עד אם הבנים ולא אם הבנים בכלל: ה"ג **כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וגו' וכתיב התם זכור את יום השבת לקדשו: כשם הגדולים.** כתברהם כיצחק ויעקב: **דכרכים אינא.** משום כבוד רבים אומר מקדש ישראל:

ה"ג

רשב"ם

מאי לאו בהא קמיפלגי. דהכא תנאי אליבא דב"ש בהללויה פליגי אי סוף פירקא הוא אי ריש פירקא הוא הלכך האי נקט ימלתיה בהך ליצנא והאי מילתיה בהאידך ליצנא אבל אליבא דבית הלל דליכא הללויה עד תלמיס למעינו מים לא פליגי כי אלא אידי דמיתלפי מילתיה דב"ש משום הללויה אי ריש פירקא הוא אי לא מיתלפי נמי מילתייהו דבית הלל למיתקנו האי מילתיה סוף פירקא ואידך ריש פירקא כי היכי דאמרי אליבא דב"ש: **מ"ד עד בלאם סבר עד ולא עד בכלל.** ואי הוה אמר עד אם הבנים הוה משמע ולא אם הבנים שמחה בכלל: **ומ"ד עד אם הבנים קסבר עד ועד בכלל.** ואי הוה אמר בלאם[ד] הוה משמע דאף בלאם בכלל ופליגתייהו אליבא דבית הלל איכא לפרושי נמי בכה"ג: **ונימא עד הללויה.** למ"ד עד ולא עד בכלל: **קרית שמע.** ברכת גאולה שאחר ק"ש: **והלל.** של ערבי פסחים שאותם גאל ישראל כר"ע דמתניתין שמספר ומשבח על גאולת ישראל שעברה: **דלגופא גואל ישראל.** שאנו מתפללין על העתיד: **דקידושא קדשנו.** דהוצאה היא על שעבר: **דלגופא קדשנו.** לפי שאנו אומרים אותה בתמלא תפלה ראוי לאומרה בלשון בקשה: **צריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום.** בין בכוס בין בתפלה שלו[ה] שבת בגזירה שוה דפסחים[ה] וכשאר מועדים כמה מצינו מפסח: ה"ג **כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתיב התם זכור את יום השבת: דאפטרתא.** בתמסכת סופרים (פרק יג)[ה] תניא להו לברכות דהפטרה ומפרש דמגן דוד אומר. ובצלותא שייך לומר עפי מצמיח קרן ישועה משום דרממי מינהו ואנו מבקשין שיצמיח קרן ישועה לישראל. ורבינו שלמה היה אומר משום הכי לא שייך לאמר בתפלה מגן דוד שכבר אמרנו מגן אברהם ומרי תמיות בהדדי לא שייך בתפלה: **כשם הגדולים אשר בארץ.** נתן הנביא אמר לדוד כן מפי הקב"ה שכשם שחותמים במגן אברהם חותמין במגן דוד. הגדולים אברהם יצחק ויעקב. ואע"ג דבשלשתן לא חתמינן

היינו לפי שאין חותמין בשתים כדכתיב[ו] והיה ברכה מיהו שלשתן מזכרין בברכת אחת אבל דוד שהוא יחיד בברכה הקבועה לו נמי יחתומו אם לא במגן דוד: **סבי דפומבדיתא.** רב יהודה ורב עינא בסוף פרק ראשון דסנהדרין (דף ח.): **בשבתא.** בשבת דעלמא שאינו י"ט: **יומא טבא.** בלא שבתא דאילו בשבת חתים תרוייהו מקדש השבת וישראל והזמנים כדמפרש בתמסכת בילה (דף ח.): **שבתא דקביעא וקיימא.** משבת ימי בראשית ואינה תלויה בקביעת החודש: **דכרכים אינא.** משום כבוד רבים אומר מקדש ישראל: **קידוש ברבים מי ליתא.** בגמרא [קיח.] מפרש: **כין הכוסות הללו.** בין שנים הראשונים לשנים האחרונים אם רצה לשתות ישתה: **כין ג' לד' לא ישתה.** מלאתי בגמרא ירושלמי[ה] למה לא ישתה כדי שלא ישתכר דתו לא מצי למימר הלל ופריך התם והלא כבר משוכר הוא ששתה כבר הרבה בסעודתו ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר. וה"ה נמי דיין שלפני המזון אינו משכר ואם רצה לשתות בין ראשון לשני ישתה דהא לא ממעט תנא אלא בין ג' לד': **גמ' ש"מ ברכת המזון טעונה כוס.** דהא בתמסכת ברכות לא תמצי' בהדיא דטעונה כוס אלא מדיוקא שמעינן ליה דאמר ברים פירקא (דף קה.): שמעת מינה מהא מתני' תמני ש"מ ברכת המזון טעונה כוס ולימא נמי דממתני' שמעינן ליה: ה"ג **ארבע כוסות תקינו להו רבנן וכל חד וחד נעביד ביה מצוה.** כלומר ראוי שיעשה בו מצוה אבל בשאר ימות השנה לא בעי כוס שאף כאן אין הכוס בא בשביל ברכת המזון:

יהלוך

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה כו]:
צא ב מיי' פ"ב מהלכות תפלה הל' ה' ופכ"ט מהלכות שבת הלכה ב וה"לכה יט סמג עשין יט כט כוש"ע סימן רסח טוש"ע ס"ח סימן תפז סעיף ה:
צב ג מיי' פ"ז ופ"ח מהלכות מלה הלכה י סמג עשין מא טוש"ע א"ח סימן תעט:
ד ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תפ:
רא ה מיי' פ"ז שם וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תעב סעיף ב:
רב ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תפ: תעט:

רבינו חננאל

ו:ותם בגאולה, אמרי ק"ש ו:לל חותמין גאל ישראל, מאי ב:נמא רחמי נינהו. אמר ר:י זירא ברכה דקידוש א:שר קדשנו במצותיו א:ל של תפלה קדשנו ב:וצותיך. מאי טעמא ד:פלה רחמי נינהו. וצריך ל:כזכיר יציאת מצרים (:בקידוש היום) כ:יב הכא זכור את יום ה:שבת לקדשו וכתיב התם ל:מען תזכור את יום צאתך ו:ר'. אמר רבה בר זירא ב:לותא חותמין מצמיח ק:רן ישועה. בהפטרה כ:ן דוד שנאמר ועשיתי ל:שם גדול כשם ד:דולים אשר בארץ. ה:ני רב יוסף שחותמין ב:פטרה מגן דוד כדרך ע:ותמין בתפלה מגן א:ברהם. אמר ריש לקיש ו:עשך לגוי גדול זה ע:אומרים אלהי אברהם ו:ברכך זה שאומרים אלהי י:צחק ואגדלה שמך זה ע:אומרים אלהי יעקב. יכול ה:' חותמין בכלן ת"ל ו:ה ברכה אין חותמין א:א בך בלבד. אמר ר:א אשכחתינהו לסבי ד:ומבדיתא דהוו אמרי ב:ובתא בין בקידושא בין ב:לותא מקדש השבת. ב:ום טוב בין בצלותא בין ב:ידושא מקדש ישראל ו:מנים ואמינא להו אנא א:רבא כו'. ואסיקנא ב:כי דפומבדיתא מדאמר ר:ינא אנא איקלעי ל:ורא לגבי מרימר ו:ת שליח צבור לקמיה ו:אר כסבי דפומבדיתא. ו:יר כולי עלמא משתקי ל:ה, ואמר להו מרימר ע:קוה דהלכתא כסבי ד:ומבדיתא. מזגו לו כוס ע:שלי ברך על מזונו. א:ר לו רבינא לרבא ש"מ ב:בה טעונה כוס. אמר ל:: ארבע כוסות דתקון ר:ן דרך חירות כל חד ו:ד נעביד ביה מצוה. רב:עי גומר עליו את ההלל ו:ומר עליו ברכת השיר.

מסורת הש"ס

ו) [כרכות כו: וש"נ], ז) [ע' לעיל מג: מ"ש שם עה"ב], ג) פ"ל ובילמתא בסני דפומבדיתא, ד) [לעיל קח.], ה) [לעיל קה:], ו) ל"ל עד בלאם, ז) פס"ל: [וכל, ח) בס"ל: מפסח, ט) [מהלכה ט ואילך], י) [בראשית יב], כ) [פ"י ה"ין], ל) [בשבת הגדול סימן לסוף פיוט קוד' חסל סדור פסח], מ) [קב. בסוף הסוגיא].

תורה אור השלם

1. לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:
דברים טז ג
2. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז
3. וְאַהֲיֶה עִמָּךְ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵכוּ וְאַכְרִתָה אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ: שמואל ב ז ט
4. וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וְהְיֵה בְּרָכָה:
בראשית יב ב

הגהות הגר"א

[א] נסרא דקידושא דאסר קדשנו במצותיו דצלותא כו':

מוסף רש"י

דצלותא גואל ישראל מ"ט דרחמי נינהו. שהוא דברי נקבה ותחנונים, אבל בק"ש והלל לא, לפי שאינה אלא פסיקת דברים כעלמא (הפרדס עמ' ב), בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני (רש"ל קח.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com